

Egyik sarokban, a másik sarokban is széthányta a rongyokat, csak a tarisznyához nem ment. Aniszin rászólt.

A tarisznyát keresed? Ott van a sarokban.

— Azt.

Ignát reszkető kézzel vette fel. Kivette a kenyeret. Könyökig nyult bele, míg kihuzta a fekete, széttöredezett kukoricakenyeret és Aniszin elé tette. — Egyél — mondta feleségének. — Más nincs.

Aniszin keresztet vetett, mintha otthon lett volna és beleharapott a kukoricakenyerbe. A második harapás után sirás fogta el. Fejét a deszkaasztalra ejtette és ott rázkódott a sirástól.

A Kamjonka erdeiből vad felhők törtek elő és a Tereblja völgyében megeredt az eső.

A SPANYOL FÖLDKERDES. A spanyol közviszonyok feudális jellege afrikai. A Pyrénéusok hegylánca sokkal járhatatlanabb, mint az Alpok. Magát Spanyolországot pedig számos magas hegység darabolja szét. Folyói sokszor kiszáradnak nyáron, akár Afrikában; a partvidékek közelében óriási gyorsasággal zuhannak alá és így meggátolja a hajózást. A földrajzi széttagoltság nehezítette meg a kapitalizmus kifejlődését. A népesség nagyrésze soha életében nem lépi át tartományai határait. Az 1930-as népszámlálás szerint Spanyolország 23.6 millió lakosa közül csak 3 millió él azon a tartományon kívül, ahol született. Az éghajlat is afrikai. Északon esős, délen rendkívül száraz, ami — mesterséges öntözés hiányában — meggátolja a földművelés fejlődését. Az évszakok gyorsan mennek át egymásba, a nagy hőváltozások pedig — akár csak Magyarországon — sok nehézséget okoznak a földművelőnek.

Spanyolország elmaradottságának másik oka: történelmi. 711-ig a spanyol történelem követte az általános európai irányt. A római hódítás után felveszi a latin kultúrát, később a kereszténységet. 711-ben azonban, midőn az arabok hódítása elérte tetőpontját, irányt változtat a spanyol történelem. Spanyolország hosszú évszázadokra a muzulmán kultúra nyugati bástyája lesz. Az arab uralom idején élte Spanyolország a virágkorát. Az arab mérnökök hatalmas öntözőműveket építettek. A lakosság elérte a 30 milliót. Európában egyedül a spanyolországi egyetemeken tanítottak matematikát, természet- és orvostudományt. Az arab hódítást követő nyolc évszázad folyamán állandó a harc az északspanyolországi keresztény uralkodók és a mohamedánok között. 1492-ben visszafoglalták az utolsó arab fellegvárt: Granadát. A visszahódított földek természetesen a harcos kapitányok és az Egyház kezére kerültek. Az általános öldöklés, az örökös harcok megtizedelték a városok lakosságát, a városi kultúra lehanyatlott, a polgárság szinte megsemmisült. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a feudalizmus Spanyolországban erősebben tartotta magát, mint bárhol másutt Európában.

A XVII. században, az arabok végleges kiszorítása után a keresztény spanyol királyság hatalma tetőpontján állott. Spanyolország volt a legtekintélyesebb keresztény nagyhatalom. A spanyol királyok uralkodtak Dél- és Közép-Amerika, Hollandia és Flandria felett. Egész hajóhadak hordták a gyarmati kincseket és a meghódított országok aranyát az anyaországba. Ez az aranybeömlés azonban több bajt okozott, mint hasznot. A fényűzés foglalta el a munka helyét. Az ország urai mit sem törődtek a belső jövedelemmel, hiszen kívülről ömlött a pénz. A termelés megmaradt fejletlen állapotában. A dolgos, iparos mőrokat és az ügyes kereskedő zsidókat üldözték, irtották, kiűzték. 1750-ben a lakosság száma már csak 8 millió.

A gazdasági hanyatlás politikai csődhez vezetett. A XVIII. századbeli Spanyolország — hajdani fényének még emlékét is elveszítve —, francia befolyás alá került. A XIX. század első felében az amerikai függetlenségi forradalmak lerázták a spanyol igát, Spanyolország elvesztette gyarmatai nagyrészét. A múlt század végén az Egyesült-Államok az utolsó két nagy gyarmatot, Cubát és a Fülöp-szigeteket hódították el. A külső háborúk mellett az országot fölkelések, palotaforradalmak, „pronunciamentók” szakadatlan sorozata gyöngítette.

Ezek a földrajzi és történelmi okai annak, amért a XX. század Spanyolországa félig még mindig feudális állam s valóságos Európába furakodott Afrika, nyugati Balkán.

A spanyolországi feudálizmus sokban emlékeztet a hűbéri elemekkel vegyes kapitalizmusra. Magyarország is állandó háborúk színhelye, itt is hosszú ideig muzulmán az ur, a magyar parasztság is rengeteget vérézett a történelem folyamán. A földkérdést illetően még több a rokonvonás.

Spanyolország agrárország. Lakosságának 57 százaléka földműveléssel foglalkozik. (Az összes adatok a polgárháború előtti monarchikus viszonyokra vonatkoznak). A visszamaradt termelés következtében azonban az agrár Spanyolország sokszor volt kénytelen gabonabehozatalra szorulni. Spanyolország 50 millió hektár területéből 45 millió művelhető, de csak 20 milliót műveltek meg. A földművelés elmaradott jellege elsősorban a feudális viszonyok következménye. A földnek több, mint kétharmad része, (kb. 30 millió ha.) a nagybirtokosok kezén volt. Ezek közül sokan hatalmas hitbizományok urai. (Alba herceg: 96.0000; Medina Celi herceg 80.000; Penaranda herceg 52.000 ha. Guadalajara tartomány (Uj-Kasztília) majdnem teljesen Romanones gróf birtoka volt.)

A nagybirtokos osztály földjei nagy részét nem vásárlás útján szerezte, hanem a középkor elején, a *Reconquista* (visszahódítás) idején jutott hozzá. A kasztíliai királyok az araboktól elhagyott földeket szétosztották vazallusaik között. A spanyol nemesség újabb nagybirtokokat a XIX. század közepén (1855-56), az u. n. „amortizációs törvények” révén szerzett. Ezek a törvények ugyanis kimondták, hogy azok a községi földek, melyek eladdig tartalékkul szolgáltak s a falusi lakosság szegényrétegének voltak hivatva a nyomorát enyhíteni, magántulajdonná legyenek. Ilyen uton a földesurak és uzsorások mintegy 5 millió ha. községi földet szereztek.

A földesuri földek nagyrésze parlagon hevert. A kb. 25 millió hektáros nagybirtokok kétharmadát nem művelték. A nagybirtokosoknak nem volt érdekük, hogy a művelt föld magysága nőjjön, mert ez a földjáradék csökkenését vonta maga után. Inkább legelőnek vagy vadászterületnek hagyták földjüket.

A nagybirtokosok (los grandes de Espana) száma (100-tól 100.000 hektárig) mintegy 30.000-re rugott. Utánuk egy kisebb réteg (meggazdagodott spekulánsok, hadiszállítók, stb.) tőkés uton szerezte birtokát. Ezek közül sokan egyben ipari érdekekkel is rendelkeztek (gyárak, bányák). A nagybirtokosok osztálya számos alakulat, szövetség élén állt. A *CEDA* nevű jobboldali párt (*Gil Robels*) főleg reájuk támaszkodott. A parasztlétszám csupán a föld egyharmada (körülbelül 15 millió, ha.) volt. Mivel a parasztlétszám négy és fél, ötmillió körül mozgott, egyre átlag 3 ha. jutott. Valójában azonban több millió parasztlétszám még három hektárral sem rendelkezett; sőt milliók akadtak teljesen föld nélkül. Két millió mezőgazdasági munkás egészen csöpp, rendszerint udvarból, konyhakertből álló parcellát birt, idők folyamán azonban sokan még ezt a kis földcsékét is elvesztették. Volt azután egy millió törpeparasztnak egy

hektáron auli földje. Mezőgazdasági munkásokat főleg délen, törpeparasztokat még északon találunk.

A kis- és közép-paraszság teszi a spanyol népesedés legnagyobb rétegét. Sajnos, a hiányos és kezdetleges spanyolországi statisztika következtében csak *felbecsülni* lehet e réteg jelentőségét. Egyes számítások szerint: 0.2 millió az aranyparaszt; — 3.0 millió a kis- és szegényparaszt; — a földmunkások száma pedig 2.0 millió.

A földbirtok ilyen szélsőséges megoszlása mellett (többmint kétharmad nagybirtok, ebből kétharmad parlagon) érthető a spanyol mezőgazdaság elmaradott állapota.

Természetesen a kisparasztok nem tudnak élni a kisföldesekéjükből. Kénytelenek földet bérelni a nagybirtokosoktól. A bérlőrendszer ezért nagyon elterjedt Spanyolországban. A megművelhető föld egyharmada bérlők kezében volt.

A bérleti viszonyokat nagyrészt feudális szokások szabályozták. Eredetük még a *Reconquista* idejére megy vissza. Gyakran a feltételek nem írásos, hanem szóbeli megállapodáson, illetve hagyományon nyugszanak, minek következtében a földbirtokos kényekedve szerint módosíthatja, változtathatja, súlyosbithatja azokat. Többször megtörtént, hogy a nagybirtokos egész falvakat úzött el földjükről. *Santa Coloma* gróf pl. 1902-ben *Capocerado* falu (Salamanca tartományában) egész lakosságát elkergette; ugyanezt tette *Sayas de Bascones* (Soria) falu lakóival 1925-ben *de Eza* báró.

Galiciában „foro“ névvel jelölik a már ezeréves bérlőrendszert. A forerók viszonyaira jellemző a következő példa: *Vera* kerületben, *Corona* tartományban volt egy három haszonélvező által művelt 32 négyzetméter nagyságú földdarab; az egyiké volt maga a föld, a másiké egy gesztenyefa, a harmadik pedig felváltva kapott hol az elsőtől, hol a másiktól féltucat tojást — évente!

Katalóniában a hűbéri bérlőrendszer sajátos formája a *Rabassa morta* (elszáradt venyige). A szerződés szerint a bérlő, aki a bére-t földön venyigét ültetett, tartozik a földet visszajuttatni tulajdonosának, mihelyt a venyigék kétharmada elszáradt. Természetesen járványos szőlőbetegségek idején (pl. filoxera) ez a szerződés siralmas a rabassairekre. Megtörténhet az is, hogy egyetlen szüret nélkül kell a földet visszaadni!

A bérleti feltételekhez sokszor külön hűbéri illetékek járnak. Néha pénzüsszegeket tartozik a paraszt a földesurnak fizetni, néha természetbeni adományokat. 1934-ben pl. az Agrárreformintézet elé került a következő eset: *Alcala de los Cazulos* (*Cádiz*) falu parasztjai évente 916 pezetát tartoztak fizetni a földesurnak — III. Juan király 1454. évi rendelete értelmében. A derék intézet döntése értelmében a parasztok továbbra is fizetni tartoztak.

A feudális bérleti viszonyokat bonyolulttá teszi az „albérleti“ rendszer, ami különösen északon divik. Galiciában sokszor négy közbeeső bérlő van a tulajdonos és a bérlő között, aki valójában a földet műveli. Sokszor a valódi bérlő nem is látta soha életében a földbirtokost.

A spanyol parasztok sorsát uzsorások és spekulánsok screege keseríti. A parasztok nagyrésze egyetlen terméket termel (monokultura). Délen főleg narancsot, citromot, olajat. A gyümölcskivitel — a különféle exportszindikátusok kezén — kartellszerűen használja ki a termelőket.

Gyakori kihasználási forma: a paraszt megállapodik a gyárossal, hogy bizonyos mennyiségű olajbogyót vagy cukorrépát szállít. A gyáros vállalja bizonyos mennyiség bizonyos idő elteltével való megvásárlását; az árakat előre megállapítják; néha a parasztok előleget is kapnak.

(pénzt vagy vetőmagvakat). Így lesz a paraszt a gyáros jobbágya. De különösen a gyáros kiszolgáltatottja a paraszt gazdasági válság idején, amikor a gyáros csak kis mennyiséget vesz. Aragon tartományban így ment tönkre ezer és ezer cukorrépatermelő kisparaszt. Mindezekkel karöltve jár az uzsora, — s az adó. Az állami mellett a különböző tartományi és községi. És sok helyen még egész sor hűbéri adó. 1932 februárjában pl. *Muy Salar de Valdovero* (Logrono) falu lakói Madridba mentek egy gabona, bor, baromfi, stb. beszolgáltatásában álló adó eltörlését kérni. Ez az adó a IX. század elejére megy vissza, amikor még don Ramiro, León fejedelme uralkodott! (*Bajomi Endre*)

FERDINAND BRUNOT. Néhány hónappal ezelőtt a *Korunk* beszámolt *Ferdinand Brunot* hatalmas művének, a *Francia nyelv történetének* egyik kötetéről, amelyből kitűnt, hogy a filológia és a nyelvészet látszólag elvont disciplinái mennyire megközelíthetik az élet és a társadalmi valóság kérdéseit és hogy milyen értékes segítő eszközévé válhatnak a történelem- és társadalomtudománynak. Brunot, aki a Sorbonneon a francia nyelv történetét adta elő s mostan váratlanul elhunyt, nemcsak a francia nyelvészet egyik kimagasló művelője volt, hanem egyben ragyogó képviselője annak a tudós típusnak, amely a szaktárgyának szentelt erőfeszítéseket össze tudta egyeztetni a szabadságszerető polgár közeledésével s a polgári életben komoly tudós, a tudományban pedig minden dogmatizmustól és szektáriánus előítéllettől mentes kutató polgár. Ez a felfogás az ő szaktudományában, a nyelvészetben a német nyelvészek idealista vagy gépiesen materialista kutatási módszerének túlhaladásához vezette.

Ferdinand Brunot 1860-ban született. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után tanulmányutat tett Németországban s egészen fiatalon kapott katedrát, először Lyonban, majd Párisban. Mint nyelvész közvetlenül gyakorlati munkát végzett azzal, hogy megreformálta a nyelvtan oktatását. *La pensée et la langue* című könyvében, mellyel egyidejűleg telemtani nyelvtanokat is szerkesztett, első sorban arra mutatott rá, hogy a nyelv élő és fejlődő szerv, melyet nem lehet a merev nyelvtani kategóriák kényszerzubbonyába zárni. A nyelvet a gondolkodás kifejezése s éppen ezért tanulmányozását az összes tudományok egybefogására kell felhasználni. A nyelvtan, Brunot felfogása szerint „nem tiltó intézkedésekkel, korlátozásokkal, akadékoskodásokkal teli s néhány rendőrbiztos éberségére bízott közrendészeti rendet, hanem az élet törvénye, olyan törvénytár, melyet napról-napra változtatnak s folytonosan hozzáalkalmaznak az állandóan váltakozó körülményekhez.“

Ugyanebben a szellemben alkotta Brunot főművét, a *Francia nyelv történetét*, melynek 16 kötete jelent meg eddig. Brunot munkáját csak a Ferradalom és a napoleoni császárság bukásáig tudta elvinni, de munkája nem marad torzó, mert tanítványai kidolgozzák, az általa összegyűjtött anyagra támaszkodva és módszerét alkalmazva a XIX. század nyelv-történetét is. Brunot nyelvtörténetét nemcsak szaktudósok, hanem a történészek, társadalomtudósok is értékelik. A német iskola Európaszerte elterjedt hagyományos módszerével szemben, Brunot nem elégszik meg a nyelv belső történetének hangtani-, alak- és mondattani, szókincsbeli változásainak feltárával, hanem igen nagy figyelmet szentel a külső tényezőknek is, vagyis minden korban megmutatja, hogyan hatnak a nyelvre a történelmi, társadalmi és politikai körülmények, a társadalmi rétegek, az eszmeáramlatok s nem utolsósorban a termelési technikák. Ilyen munkamódszerrel művelve a nyelvtudomány nemcsak filológiai,